

Jaarbericht 2018
Stichting RIONED

Jaarbericht 2018

In essentie gaat het goed met het stedelijk waterbeheer in Nederland. Het afvalwater stroomt probleemloos de afvoer in en gaat naar de rioolwaterzuivering (rwzi), wordt daar gezuiverd en vervolgens relatief schoon in oppervlaktewater geloosd. Bij een normale bui stroomt het regenwater via daken en wegen het riool in of zakt het weg in tuinen en openbare ruimte. Ons rioolstelsel ligt er goed bij, er is behalve een normale werkvoorraad geen vervangingsachterstand.

Toch zijn er grote opgaven. Denk allereerst aan de klimaatverandering en de toename van hevige buien. Gemeenten moeten voldoende ruimte zien te vinden om al dat extra water op te vangen. Daarnaast krijgen bewoners en bedrijven steeds meer een eigen rol om klimateffecten op te vangen. Een van de uitgangspunten van de Omgevingswet is: minder door de overheid en meer door de samenwerking. Bij de zogenaamde stresstest voor hevige buien geldt dan ook: wat vinden bewoners en bedrijven acceptabel en wie neemt welke maatregelen? Voor het stedelijk waterbeheer vraagt dit om een mentaliteitsomslag: van ontzorgen naar samen zorgen.

Andere belangrijke uitdagingen zijn de energietransitie en verdergaande digitalisering en professionalisering. Het gas gaat eruit, er komen meer warmtenetten. Ondergronds gaat er veel gebeuren. Wat betekent dat voor de riolering? Door verdere digitalisering zijn steeds meer data beschikbaar en vraagt de samenleving ook meer (open) data van onze sector. Al die gegevens kunnen gemeenten slim gaan gebruiken en combineren, zodat ze nog doelmatiger beleidskeuzes kunnen maken. Deze ontwikkelingen vergen verdere professionalisering en extra inspanning. Gemeenten moeten zorgen dat ze voldoende vakken voor het stedelijk waterbeheer in huis hebben én houden.

Mentaliteitsomslag: van ontzorgen naar samen zorgen

Stichting RIONED ondersteunt de vakwereld bij deze opgaven en uitdagingen. In dit jaarbericht leest u waar we in 2018 de prioriteiten leggen en waarom. Meer informatie over onderzoeken, de Kennisbank Stedelijk Water, bijeenkomsten en producten vindt u op onze website www.riool.net.

Gegevens slim gebruiken

Stichting RIONED werkt binnen het nieuwe programma Data & Informatie aan uniforme online ontsluiting van de object- en systeemgegevens van het stedelijk waterbeheer in Nederland. Op basis van open standaarden en aansluitend op generieke voorzieningen zoals de basisregistraties, KLIC en het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO), zullen de relevante gegevens voor de beheerders en hun samenwerkingspartners in- en extern samenkomen en toegankelijk worden voor relevante partijen. Denk aan waterschappen, provincies, groen- en wegbeheerders, aannemers, adviesbureaus, reinigings- en inspectiebedrijven, maar ook particuliere initiatiefnemers met vragen over lozen en aansluiten. We willen zo veel mogelijk digitaal linken met stedelijk waterbeheergerelateerde domeinen, zodat met een of twee muisklikken bijvoorbeeld bestekrichtlijnen van het CROW of kaarten vanuit de Basisregistratie Groot-schalige Topografie beschikbaar en bruikbaar zijn in combinatie met 'eigen' datasets. Dat is een enorme stap vooruit, nu gaat vaak een flink deel van de tijd verloren aan het zoeken naar en verbeteren en harmoniseren van de juiste gegevens. We staan aan de vooravond

van breed gebruik van de standaarden en voorzieningen die de afgelopen jaren zijn voorbereid. Zo zijn voor veel toepassingen de termen en definities eenduidig vastgelegd in het digitale [Gegevenswoordenboek Stedelijk Water](#) (GWSW) en zijn de huidige beheerpakketten klaargemaakt om de gegevens om te zetten naar het GWSW-bestandsformaat. Met

Gemeenten werken toe naar open datasets

andere woorden, er kan mee worden gewerkt. Zo'n vijftig gemeenten zijn al begonnen. Vanuit hun eigen beheerpakket hebben zij hun dataset omgezet, gevalideerd en daarmee in feite gekopieerd naar de op dit moment nog experimentele GWSW-server.

Dit jaar streven we ernaar dat zo veel mogelijk gemeenten hun datasets toevoegen. Om ze te prikkelen om mee te doen, komen steeds meer toepassingen beschikbaar. Zo is het sinds kort mogelijk om in het GWSW direct GIS-kaarten met rioolobjecten en -systemen te maken voor beheer, analyse en informatie-uitwisseling. Daarnaast traint Stichting RIONED GWSW-adviseurs die gemeenten gaan ondersteunen bij het werken met en vanuit

GWSW-conforme datasets. Verder stimuleren we leveranciers om voor gemeenten nieuwe applicaties en diensten te ontwikkelen waarbij de datasets zijn te gebruiken.

Over een paar jaar hebben gemeenten een eigen plek (zelf of bijvoorbeeld met de samenwerkingsregio) waar ze hun datasets online ontsluiten en beheren. Daarvoor moet nog veel geregeld worden. Zo verkennen we dit jaar in overleg met de gemeenten in de GWSW-werkgroepen de technische mogelijkheden voor zo'n online werkomgeving in de regio. We betrekken daarbij partijen die expertise en belangen op dit gebied hebben, zoals TNO, het Kadaster, CROW, het Informatiehuis Water en bedrijven die vergelijkbare ontwikkelingen in andere sectoren begeleiden. Om digitale gegevensuitwisseling mogelijk te maken, sluit de techniek van het systeem aan bij de systemen die andere sectoren (gaan) gebruiken, zoals het DSO, de basisregistraties en KLIC. Daarnaast zijn veiligheid en toegankelijkheid van de data belangrijke aandachtspunten. Gemeenten werken toe naar open datasets, maar houden als bronhouder uiteraard zeggenschap en regie over hun eigen gegevens.

Risico's in beeld brengen

Gemeenten zijn aan de slag gegaan met [assetmanagement](#). Dit betekent dat ze meer sturen op maatschappelijke waarden en risico's. Uitgangspunt is niet meer alleen het functioneren van de rioolobjecten en -systemen zelf, maar vooral ook hoe de omgeving (bewoners en bedrijven) dit ervaart. Op hoofdlijnen is het doel dat een gemeente de kleine risico's accepteert en daarmee tijd en geld vrijmaakt om de grote risico's aan te pakken. Maar wat zijn die risico's precies?

In het (onderzoeks)programma Kennisontwikkeling van Stichting RIONED is assetmanagement een belangrijk speerpunt. In 2017 hebben we beter in beeld gekregen hoe de risico's zijn te definiëren. Voor het stedelijk waterbeheer hebben we vijf kernwaarden voorgesteld: veiligheid, gezondheid, omgevingskwaliteit, vermeden schade en draagvlak, met per waarde enkele indicatoren. Bijvoorbeeld aantal zieken bij gezondheid en vermeden schade aan woningen.

Voor deze waarden gaan we in 2018 praktijkgegevens verzamelen. Hoe vaak komt iets voor en hoe groot zijn de gevolgen voor

Marcel van den Bergh, bekend van zijn werk voor o.a. De Volkskrant, legde in een serie prachtige foto's vast hoe Nederland hevige regenval beleeft. Een selectie.

de omgeving? Gelukkig komen veel risico's maar weinig voor. Maar daardoor heeft een beheerder er ook weinig ervaring mee. Als we de beschikbare informatie van alle beheerders in Nederland verzamelen, ontstaat inzicht in hoe vaak iets gebeurt en welke gevolgen dat heeft. Hoe vaak stort een riool nu echt in? En wat betekent dat dan? Met die informatie hebben gemeenten een goede onderbouwing voor de beleidskeuzes die ze moeten maken.

Vijf kernwaarden: veiligheid, gezondheid, omgevingskwaliteit, vermeden schade en draagvlak

Bij het verzamelen van de praktijkgegevens leggen we de focus op instortingen, persleidingen, wateroverlast en meldingen van bewoners. Dat zijn risico's die met enige regelmaat voorkomen en dus relatief makkelijk zijn bij te houden. We vragen gemeenten de gegevens online te registreren in de Risico-databank Stedelijk Water via onze website.

Omgaan met de 'overlast'

De riolering kan de meeste buien snel verwerken, alleen bij flinke regen blijft tijdelijk water op straat staan. Door [klimaatverandering](#) krijgen we de komende jaren vaker met nóg heviger buien te maken. Om te voorkomen dat water woningen en andere gebouwen binnenstroomt of dat winkelcentra, tunnels en wegen blank komen te staan, is meer ruimte voor water nodig. Daarbij gaat het niet alleen om vierkante meters, maar vooral ook om kubieke meters. Het is belangrijk dat stedelijk waterbeheerders bij het opstellen van de Omgevingsvisie ruimte claimen voor waterberging. Wegen, parken en speelplaatsen kunnen bij een goed ontwerp ook dienen voor wateropvang.

Stichting RIONED onderzoekt binnen het programma Kennisontwikkeling welke oplossingen in de huidige situatie nuttig en effectief zijn. Een paar tegels minder, een regenton of een groen dak biedt geen soelaas als er binnen een uur bijvoorbeeld 80 mm water valt. Samen met STOWA zijn we nauw betrokken bij de ontwikkeling van instrumenten die inzicht geven in het functioneren van een gebied en de werking van maatregelen tegen

wateroverlast. Zo kunnen we met [RainTools](#) het functioneren van specifieke maatregelen analyseren, zoals infiltratievoorzieningen en blauw/groene daken. De variant PerceelTool is ontwikkeld voor hoveniers, architecten en afkoppeladviseurs om de werking van een perceel en de effecten van maatregelen in beeld te brengen. Het doel van beide instrumenten is om op een verantwoorde manier maatregelen te kunnen kiezen en dimensioneren.

RadarTools is een nieuw instrument dat inzicht geeft in de hoeveelheid gevallen neerslag in een gebied op basis van radargegevens van de afgelopen tien jaar. Per stad is bijvoorbeeld na te gaan welk soort extreme bui is gevallen, plaatselijk of ruim verspreid en kort- of langerdurend. Het is belangrijk om deze informatie in verband te brengen met de effecten op de grond. Welke buien kan een stedelijk gebied nog wel verwerken en welke niet meer? En op welke plekken ontstaat dan overlast? Dit jaar maken we een lijst van gemeenten die te maken hebben gehad met extreme regen om een relatie te kunnen leggen tussen bui-intensiteit en ruimtelijke verdeling van de neerslag. We gaan die gemeenten vervolgens benaderen over de gevolgen die ze bij een dergelijke bui hebben ondervonden. Op

basis van die informatie krijgen we een beter beeld van de relatie tussen het soort buien en de kwetsbaarheid van een stedelijk gebied. Dit is belangrijke informatie voor de onderbouwing van effectieve maatregelen.

In Omgevingsvisie ruimte claimen voor waterberging

De opgedane kennis levert ook input op voor de te ontwikkelen landelijke stresstest in het kader van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie. Stichting RIONED stelt hiervoor de standaarden op, bijvoorbeeld met welke hoeveelheden neerslag gerekend moet worden en met welke gebiedskenmerken. Bedoeling is dat gemeenten en waterschappen in 2019 allemaal dezelfde test(s) kunnen doen en op basis van analyse van de resultaten en een daarop gebaseerde maatschappelijke dialoog uiteindelijk een maatregelenpakket kunnen samenstellen.

Beschikbare vakkennis...

Binnen het programma Kennisverspreiding werkt Stichting RIONED aan de doorontwikkeling van de [Kennisbank Stedelijk Water](#) die sinds 2017 online staat. Deze digitale opvolger van de Leidraad riolering bundelt alle vakken die beheerders in de dagelijkse praktijk nodig hebben. Alle informatie die voorheen versnipperd was over Leidraad-modules, rapporten, nieuwsbriefartikelen en onze website hebben we uitgeplozen en gestructureerd.

De kennisbank bevat nu bijna 3.000 kenniselementen met bijbehorende meta-informatie. Hierdoor krijgen beheerders de kennis snel en eenvoudig op maat aangeboden.

Informatie in de Kennisbank actualiseren

Net als in google kunnen ze een vraag intypen (bijvoorbeeld: hoe vaak moet ik een wadi maaien?) en de juiste informatie komt tevoorschijn. Dat scheelt veel tijd.

Dit jaar gaan we de informatie in de kennisbank actualiseren. Voor deze forse inspanning werken we samen met ervaren professionals

en adviseurs op het gebied van stedelijk waterbeheer. Met de actualisatie zal ook de structuur van de kennisbank verder verbeteren. Want net als de vakwereld is ook het systeem een lerende omgeving. Op termijn gaan we de kennis nóg specifiekere aanbieden. Als een beheerder bijvoorbeeld een wadi wil doorrekenen, krijgt hij geen rioleringsbui meer aangeboden. De computer selecteert welke informatie hij nodig heeft.

Bovendien gaan we met de kennisbank richting e-learning, wat goed past bij een leven lang leren. De kennisontwikkeling gaat tegenwoordig razendsnel, mensen blijven langer werken en kunnen niet meer een hele carrière vooruit met één opleiding. De basiskennis die nodig is om te werken in het stedelijk waterbeheer gaan we via guided learning ontsluiten.

...snel in huis

Een grote opgave voor gemeenten is zorgen voor voldoende vakmensen met de juiste kennis, vaardigheden en competenties die de uitdagingen het hoofd bieden en de watertaken goed uitvoeren. Ter ondersteuning heeft Stichting RIONED binnen het programma

Kennisverspreiding de [Branchestandaard gemeentelijke watertaken](#) ontwikkeld. De branchestandaard geeft inzicht in de activiteiten die medewerkers voor de watertaken moeten uitvoeren, de kennis en competenties die daarvoor nodig zijn en welke kennis en competenties gemeenten al in huis hebben. Uiteraard hoeven beheerders niet alles te weten, maar ze moeten wel een bepaalde basiskennis hebben om als opdrachtgever de regie te kunnen voeren.

In 2017 hebben ruim zestig gemeenten onder deskundige begeleiding met de branchestandaard gewerkt. Dit jaar zet Stichting RIONED zich in om zo veel mogelijk gemeenten te ondersteunen met de branchestandaard en bijbehorende kennisscan (een test van zestig meerkeuzevragen over stedelijk waterbeheer). Hiermee krijgen niet alleen beheerders inzicht in de aanwezige vakkennis, maar ook managers en bestuurders. Naar aanleiding van de branchestandaard blijken middelen vrij te komen om de kennis en competenties binnen de organisatie te versterken. Regio's hebben bijvoorbeeld gezamenlijk mensen aangenomen of een samenwerking opgezet om bepaalde kennis met elkaar te delen. Daarmee werken gemeenten aan het verder professionaliseren van hun opdrachtgeverschap.

Over Stichting RIONED

Het bestuur bestaat uit:

Hans Gaillard *voorzitter*

Joost van Oostrum (gemeenten) *secretaris/penningsmeester*

Stefan Kuks (waterschappen)

Gabriël Spruijt (bouw- en productiebedrijven)

Peter de Jong (dienstverlenende bedrijven)

Marian van Giezen (ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) *waarnemer*

*Stichting RIONED:
koepelorganisatie voor stedelijk
waterbeheer*

Stichting RIONED wordt inhoudelijk en financieel gedragen door haar leden, de begunstigende overheden en bedrijven die actief zijn in het stedelijk waterbeheer. Daarnaast zijn er inkomsten uit projectbijdragen en bijeenkomsten.

Baten en lasten 2017 (in duizenden euro's)

Totaal baten	2.393
Activiteitenlasten	1.404
Beheerslasten	<u>929</u>
Totaal lasten	2.333
Resultaat	60

Op het bureau van Stichting RIONED in Ede werken tien medewerkers. Kijkend naar de doelen, ambities en activiteiten streven we naar personele uitbreiding. Daarvoor zoeken we actief naar andere financieringsmogelijkheden (zoals FCK-CT- en EU-subsidies en co-financiering) naast de begunstigersbijdragen.

Colofon

Tekst

Lijntekst, Utrecht

Vormgeving

GAW ontwerp+communicatie, Wageningen

Fotografie

Marcel van den Bergh

Druk

Modern Bennekom

Meer informatie op:

www.riool.net (voor de professionals)

www.riool.info (voor het publiek)

www.rioolenraad.nl (voor raadsleden en waterschapsbestuurders)